

Új Aurora. Amikor a pozsonyi Új Aurora 1924. évfolyamát a kezünkbe vesszük, érezzük, sokkal többről van itt szó, mint egynehány óra futólagos szórakozásáról. Ez a könyv három év óta szimbóluma lett a felvidéki magyarság élni-akarásának, kultúröntudatának. A Felvidék magyar írói — folyóirat és kiadóvállalat hiányában, a tiszavirágéltű napilapok szűkmarkú hasábjaira utalva — itt mutatják be évi termésük javát és mi aggódó-bizakodó hittel kérdezzük: vajjon a gyöngye fa, melyet missziós kezek három évvel ezelőtt ültettek el viharvert, szikes talajba, gyökeret vert-e, fakaszt-e illatos virágot, hoz-e majd termő gyümölcsöt.

Ezzel a kérdéssel ajkunkon és nem a kritikus hidegen kutató tárgyilagosságával járjuk a felvidéki magyar irodalom újévi seregszemléjét, mert tudjuk: a felelettlől függ ott nagyrésztben a magyarság jövője. S minél tovább lapozgatunk, annál inkább tűnik hitünkben a kételkedő aggodalom és nő a bizakodás: a sok nemes akarás közt fel-felcsillannak mélyből fakadó magyar tehetségek: mind egy nagy ígéret, hogy van jövő!

Sok név: még néhány évvel ezelőtt legtöbbje ismeretlen munkása volt a magyar kultúrának, ma már a felvidéki magyarság büszkén vallja őket sajtójainak. Itt csak ízelítőt kaphatunk munkásságukból, de egyikről tudjuk, hogy nagyszabású regénye kéziratban kiadóra vár, a másiknak költői gazdagságáról egy nemrég megjelent verses kötet tanuskodik, a harmadiknak első kötete sajtó alatt van...

Az önálló felvidéki magyar irodalom megteremtődött. Ezt hirdeti az Új Aurora harmadik évfolyama, melyet szerkesztői Arany János emlékének szentelnek. Ennek az ajánlásnak szimbólikus jelentősége van: a magyar kultúrát fajunk örök-

tragikus sorsa darabokra szaggathatta, de nem szakíthatja el attól az irodalmi gyökértől, „mely magyar szívek talajában sarjadzott és melyből magyar erők munkájával, könynyeinkkel öntözve emelkedett a mi kulturánk terebélyes fája!“ Így írja Jankovics Marcell mélyenszántó előszavában és bizonyára sokak számára revelációszerűen hat Dobai János Arany-jellemrajza, mely Arany aktuális jelentőségét rövid pár lapon plasztikusan állítja eléénk.

A hagyományokhoz való ragaszkodás azonban csak kiapadhatatlan erőforrás: az új kor új lelki elhelyezkedést, új hangot kíván. Ezt az új hangot legzengőbben Mécs László szólaltatja meg, akit „Hajnali harangszó“ című verseskötete az egyetemes magyar értékek közé emelt. Itt két szimbólikus költeményével szerepel, melyek gazdagon mutatják tehetségének mélysíges voltát, újszerű és mégis ősmagyar hangszerelését. Mécs Lászlót, a magyar tragikum az örök emberi megértéséhez vezetői. Ölvedi László a felvidéki magyarság sorsának leghívatottabbl megéneklője. Az Új Aurora, mellyel egyidejűleg jelent meg második verseskötete: „A bányász éneke“, ha versét hozza, melyek igazolják érzésvilágának elmélyülését, elhivatottságának tudatossá válását. Sokat várhatunk még Tamás Lajostól, akinek „Dalolom“ című verse a maga egyszerűségében mély költői programot rejt magában.

A prózaírók jellemző következetességgel a multból merítik tárgyukat, mintha az Aurora nemcsak névszerint jelentené egy új romantikus kor kezdetét. Oka ennek kétségtelesen nemcsak az írók tehetségének sajátos irányában rejlik, hanem a jelenlegi felvidéki társadalmi viszonyokban is, melyek még nem tűrik az irodalmi visszatükröztetést. Olyan kor ez, amikor még a jelenről is csak a mult történelmi jelmezeiben lehet

beszélni. A német irodalomban igen kedvelt, de nálunk még alig ismert műfajt vezet be *Aixinger* László „Notturmo” című novellájában, mely régen lepergett szilveszteri éjféli óra mesteri rajzában a régi Pozsonyt hozza közel szívünkhöz. Ez a „Heimatkunst” az, amelyet nem lehet eléggé felvidéki írónk figyelmébe ajánlani, most, hogy külső erőszak igyekszik elidegeníteni azt, ami mindig a miénk volt. *Jankovics* Marcell nemcsak azért mesél, hogy szórakoztasson, hanem írásainak mindig mélyebb értelmet is ad. Ez az elmélyülésre, allegorizálásra való törekvés a többi írónál is jelentkezik, így *Sziklai* Ferencnél „A kétszarvú ember”-ben, mely művészi éveníti meg előttünk az ősmagyar időköt. Ezek a röpke, párodalas novellák nem világítanak be a felvidéki prózaírók írói műhelyébe, de hisszük, hogy rövidesen nagyobb munkák fogják igazolni, hogy nemcsak alkalmi tehetségek, hanem alkotó művészek vannak közöttük.

Az Új Auróra tudományos cikkei nagyobbrészt Arany János emlékének szólnak és *Dobai* János, *Boánár* Cecél, *Alapi* Gyula erudíciójának még a szűk keretek között is sikerül újat mondania. *Stuhlmann*, *Patrik* és *Reinél* János cikkei is bizonyítják, hogy a felvidéki tudományosság a legjobb úton van, hogy központi vezetés és magyar egyetem hiányának ellenére az önálló tudományos kutatás alapjait lerakja.

Az Új Auróra első kiadása két hét alatt elfogyott, vagyis: a Felvidéken már nemcsak magyar írók, hanem — ami éppen olyan fontos — magyar olvasóközönség is van. Rövid tetszhalál után felébredt a magyar öntudat és bizonyára még sok kincset fog termelni az egyetemes magyar művelődés számára.

Farkas Gyula.

Régi magyar nagyasszonyok. (Hegyaljai Kiss Géza: Arva Bethlen Kata. II. kiadás. Budapest, 1923. 131 l. — Nagyasszonyok a magyar reformációban. Budapest, 1924. 70 l.)

Közművelődésünk multja, főleg ami a nők szerepét illeti, még nincs annyira feltárva, hogy az idevágó újabb közleményeket örömmel ne fogadnók. Hegyaljai Kiss Géza tehát nem végzett hiábavaló munkát, mikor rövid egymásutánban két

olyan kiadványt tett közzé, melyek a történeti okuláson kívül hőseik példájával erkölcsi ösztönzést is nyújthatnak a mai nemzedéknek. Egyik műve gróf Teleki József özvegyéről szól, aki 1700-tól 1759-ig élt s magát második férje halála után „Arva Bethlen Katá”-nak írta. Ez a kiváló asszony vallásos tárgyú művein és rendkívül érdekes önéletrajzán kívül, szellemi életünk történetében arról is nevezetes, hogy megértő támogatásával elősegítette Bod Péter nagybecsű munkáinak létrejöttét és kiadását. A szerző alapos tudományos folszereléssel, mindenre kiterjedő gondnal ismerteti életét s munkásságát, hangsúlyozva vallássságát s érdemeit a haladás érdekében. A derék honleány földi sorsának tanulsága, hogy „amely mértékben fosztják meg őt az egyéni boldogságtól a reáztuduló csapások, olyan mértékben alakul át ellenálló ereje nagy emberi intézmények javának szolgálatává”. — A másik kis könyv, mely a Bethlen-könyvtár egyik füzeteként jelent meg, az előbb említett nagyasszonyon kívül: Bethlen Gáborné, Károlyi Zsuzsanna (1585—1622), — I. Rákóczi Györgyné, Lorántfy Zsuzsanna (1600—1660), — I. Apafi Mihályné, Bornemisza Anna (1630—1688), — és II. Apafi Mihályné, Bethlen Kata (1678—1725) életének főbb mozzanatait foglalja népszerűen megírt, vonzó képekbe. A felsoroltak női erényekkel ékes, szilárd akaratban és értelmi erőben gazdag egyénisége fölé glóriát sugároz, az a közös tulajdonságuk, hogy kiváltságos helyzetük előnyeit valamennyien nemzetük javára gyümölcsöztették. Nehéz időkben mutatott példájuk ráeszméltetheti a későbbi korok asszonyait, hogy a családi élet eszményeinek ápolása mily szépen összeegyeztethető a közesség érdekeit illető áldozattal. (Kár, hogy e füzetben több sajtó- vagy tollhiba zavarja az olvasót. A főbbek közül való, hogy Károlyi Zsuzsanna anyja a 9. lapon Szőnyi, a 17. lapon meg Szinyi néven szerepel. — Arva Bethlen Kata pedig az 56. lapon gróf Teleki Mihály feleségének van feltüntetve.)

V. M.

Goethe-Breviárium. Wildner Ödön kísérletnek tekinti művét és szerkesztőnek önmagát. Nem új könyvet akart adni, száz után százegy-